

מבט על, גיליון 1201, 6 באוגוסט 2019

האם סומן אבראהים ראיסי כמנהיג העליון הבא של איראן?

רז צימט

בחודשים האחרונים מתרבים הסימנים לכך שראש הרשות השופטת, אבראהים ראיסי, מסתמן כמועמד מוביל לירושת מנהיגה העליון של איראן, עלי ח'אמנהאי. מאז מונה כראש הרשות השופטת במארכ 2019, ניכר מאמץ גובר מצד ראיסי, איש הדת השמרני, וכל הנראה בגיבוי המנהיג העליון, לקדם שינויים במערכת המשפט, לשפר את דימויו הציבורי ולהגביר את חשיפתו התקשורתית, במיוחד לנוכח תבוסתו בבחירות האחרונות לנשיאות איראן במאי 2017. הגם שמוקדם עדיין להעריך מהם סיכוייו לזכות במאבק הירושה על הנהגת איראן, שתוצאותיו יושפעו במידה רבה גם מעיתוי הסתלקותו של ח'אמנהאי מהמפה הפוליטית, הרי שקרבתו של ראיסי למנהיג, ניסיונו ברשות השופטת ובניהול עניינים כלכליים בקרן האימאם רזא, שאותה ניהל בעיר משהד, וכן עמדותיו השמרניות – לצד מאמציו המתגברים לשפר את מעמדו הציבורי – הופכים אותו בשלב זה למועמד מוביל במאבק הירושה.

לאחרונה מתרבים הסימנים לכך שראש הרשות השופטת, אבראהים ראיסי, מסתמן כמועמד המוביל לירושת המנהיג העליון של איראן, עלי ח'אמנהאי. מאז מונה על ידי ח'אמנהאי כראש הרשות השופטת במרץ 2019, ניכר מאמץ גובר מצד איש הדת השמרני, ככל הנראה בגיבוי המנהיג העליון, לקדם שינויים במערכת המשפט, לשפר את דימויו הציבורי ולחזק את קשריו עם האזרחים.

ראיסי, שנולד בדצמבר 1960 בעיר משהד, מילא מאז ראשית שנות השמונים שורת תפקידים ברשות השופטת, ביניהם התובע הכללי של טהראן, ראש הארגון לפיקוח כללי ברשות השופטת, סגן ראש הרשות השופטת והתובע הכללי האיראני. ב-2016 מונה על ידי המנהיג כאחראי על קרן האימאם רזא בעיר משהד, קרן רבת עוצמה החולשת על הקדשים אסלאמיים משמעותיים, נכסים בהיקף רחב ותקציבי ענק. במקביל לתפקידו כראש הרשות השופטת מכהן ראיסי כחבר "המועצה לקביעת האינטרס של המשטר" וכסגן יו"ר "מועצת המומחים", האחראית לפקח על פעילות המנהיג, למנות לו יורש ואף להדיחו אם מצאה כי אינו כשיר עוד להמשיך ולמלא את תפקידו. בבחירות לנשיאות איראן, שנערכו במאי 2017, התמודד ראיסי מול הנשיא המכהן, חסן רוחאני, אך הובס לאחר שזכה ב-16 מיליון קולות לעומת למעלה מ-23 מיליון קולות שקיבל רוחאני.

זמן קצר לאחר מינויו כראש הרשות השופטת, הצהיר ראיסי על אודות כוונתו להוביל תהליכי שינוי והתייעלות במערכת המשפט. הוא הגדיר את המאבק בשחיתות כאחד הנושאים המרכזיים, שבכוונתו לטפל בהם. הגם שהשחיתות במגזר הציבורי והממשלתי נחשבת תופעה שכיחה באיראן לאורך שנים, הביקורת הציבורית בעניין זה גברה מאוד בשנים האחרונות ומחייבת את בכירי המשטר להידרש לבעיה, לפחות ברמה ההצהרתית. בהקשר זה, הצהיר ראיסי על אודות כוונתו לצמצם את מספר חשבוניות הבנק הרשומים על שמו ולספק לציבור מדי שנה דיווח אודות הפעילות בהם. הצהרה זו נמסרה על רקע האשמות, שהתפרסמו נגד קודמו בתפקיד, סאדק

לאריג'אני, כי החזיק ביותר מ-60 חשבונות בנק שבהם הופקדו כספים שמקורם בתשלומי אזרחים, שעניינם נידון בבתי המשפט. בצעד נוסף, ראסי הדיח מספר עשרות שופטים, שהואשמו במעורבות במעשי שחיתות. כן הנחה ראסי לייעל את ההליכים המשפטיים ולקלוט אלפי עובדים נוספים במערכת המשפט כדי לקצר את זמני הטיפול בתיקים המשפטיים שבטיפול.

במקביל לקידום רפורמות במערכת המשפט, חותר ראסי להגביר את חשיפתו התקשורתית ולשפר את דימויו הציבורי, במיוחד לאור כישלונו היחסי בבחירות לנשיאות. במהלך מערכת הבחירות התגלה ראסי כמועמד אפרורי וחסר כריזמה, שהתקשה לחפות על חוסר ניסיונו הפוליטי. אמנם, במהלך מסע הבחירות ניכר שיפור בכישוריו כמועמד והוא זכה בתמיכה הפומבית מצד הממסד הדתי, אך אלה לא סייעו לו לגייס תמיכה מצד הציבור הרחב.

במחצית יוני 2019 פרסם ראסי פוסט חריג בחשבון האינסטגרם שלו, שבו קרא לאזרחים לפנות אליו באמצעות חשבונותיו הפרטיים ברשתות החברתיות (בעיקר רשתות איראניות פנימיות שאינן חסומות על ידי השלטונות) ולשתף אותו בהצעות לשיפורים נדרשים במערכת המשפט. יוזמה זו התקבלה בברכה, במיוחד מצד העיתונות הרפורמיסטית שהביעה תקווה כי המהלך יוביל לבחינה מחודשת של מדיניות חסימת הרשתות החברתיות הנהוגה כיום באיראן ויחזק את אמון הציבור במערכת המשפטית.

ביוני 2019 גם פרסמו אמצעי תקשורת באיראן תמונות המתעדות את ראסי בעת נסיעה לעבודתו ברכבת התחתית (מטרו) של טהראן, ככל הנראה על מנת לחזק את תדמיתו כמנהל אורח חיים פשוט וצנוע. בסוף יוני ניצל ראסי את "שבוע הרשות השופטת" המצוין באיראן מדי שנה לחשיפה תקשורתית נוספת. לראשונה מאז מינויו, העניק ראסי ריאיון נרחב בשידור חי לטלוויזיה האיראנית, שבו פירט את תוכניותיו לשיפור מערכת המשפט. מדיווחים שהתפרסמו ברשתות החברתיות עולה, כי במהלך שבוע זה אף נתלו תמונותיו על גבי שלטי חוצות במספר מקומות ברחבי המדינה.

הצהרותיו הפומביות משקפות מאמץ ניכר לתקן את דימויו הציבורי כאיש דת רדיקלי. עברו מעורר המחלוקת ברשות השופטת, במיוחד כסגן התובע הכללי של טהראן בזמן ההוצאות להורג ההמוניות של אסירים פוליטיים בשנת 1988, עורר כלפיו התנגדות ניכרת, בעיקר מצד חוגים רפורמיסטים, במהלך מערכת הבחירות לנשיאות. הנשיא רוחאני עצמו התייחס במרומז לעברו של ראסי כאשר הצהיר באחד מנאומו הבחירות שלו, כי אזרחי איראן אינם רוצים עוד במי שכלאו והוציאו להורג במשך 38 שנים.

במאי 2019 קיים ראסי פגישה יוצאת דופן עם עורכים ומנהלים בכירים בתקשורת האיראנית, שבמהלכה הדגיש את החשיבות שהוא מייחס לחופש העיתונות. זמן קצר לאחר מכן קיים מפגש עם פעילות למען זכויות נשים והבטיח להן להשלים בהקדם האפשרי את גיבוש הצעת החוק למאבק ב אלימות נגד נשים. בריאיון טלוויזיוני גם הביע תמיכה בקידום נשים ברשות השופטת, במיוחד בבתי הדין לענייני משפחה. כן הורה לפתוח בחקירת מותו בכלא של האסיר הפוליטי עלי-רזא שיר מוחמד-עלי (Alireza Shir Mohammad-Ali), צעיר בן 21, שנידון למאסר של 8 שנים בעוון פרסום תכנים בגנות המנהיג העליון ברשתות החברתיות. ביוני 2019 נדקר הצעיר למוות על-ידי שני אסירים, שהיו שפוטים בעוון רצח.

יצוין כי מינויו כראש הרשות השופטת התקבל בתגובות חיוביות למדי במחנה הרפורמיסטי. אחד הפעילים הרפורמיסטים הבולטים, מוסטפא תאג'זאדה (Mostafa Tajzadeh), למשל, הגיב למינויו בציוץ בחשבון הטוויטר שלו והביע תקווה כי ראסי יוכל לשפר ולייעל את הרשות השופטת. גם חבר המג'לס מחמוד צאדקי (Mahmoud Sadeghi), המזוהה עם המחנה הפרגמטי, הביע אופטימיות בנוגע ליכולתו של ראסי לקדם שינויים במערכת המשפט. לא מן הנמנע, כי תגובות חיוביות אלה מבטאות רצון מצד הרפורמיסטים לשמור על קשרים טובים, ככל הניתן, עם ראסי מתוך הכרתם בסיכויי הטובים לרשת את מנהיג איראן.

ראסי לא נמנע גם מהתבטאויות בסוגיות הקשורות למדיניות חוץ. הוא צידד בהתנגדות המנהיג למשא ומתן עם ארצות הברית, שיבח את הפלת כלי הטייס האמריקאי על-ידי משמרות המהפכה ב-20 ביוני 2019 והביע תמיכה במאמצי ההתבססות האיראנית באזור.

נראה כי במאמציו לקדם את מעמדו הציבורי זוכה ראסי לגיבוי מצד המנהיג העליון. ביטוי לכך ניתן למצוא בריאיון נרחב שנערך עמו והתפרסם באתר הרשמי של ח'אמנהאי בסוף יוני. עיתוי הפרסום קשור אומנם ב"שבוע הרשות השופטת", אך הבלטת הריאיון ופרסום תמונותיו של ראסי לצד ח'אמנהאי בעמודו הראשי של האתר היו חריגים. בריאיון אמר ראסי, כי הסכים לקבל על עצמו את ראשות הרשות השופטת רק בשל התעקשות המנהיג. דבריו זכו להבלטה יתרה באמצעי התקשורת באיראן, ככל הנראה כדי להדגיש את התמיכה לה זוכה מצד ח'אמנהאי ואת קרבתו אליו.

עדיין מוקדם להעריך מהם סיכויי של ראסי לזכות במאבק הירושה על הנהגת איראן, במיוחד משום שהמאבק צפוי להיות מושפע במידה רבה מעיתוי הסתלקותו של ח'אמנהאי מהמפה הפוליטית. בשנים האחרונות הועלו לצד שמו גם שמותיהם של קודמו בתפקיד, סאדק לאריג'אני; של הנשיא חסן רוחאני; ואף של בנו של מנהיג איראן, מוג'יבתא ח'אמנהאי. אחד מחברי "מועצת המומחים", איש הדת הבכיר מוחסן אראכי (Mohsen Araki), אישר לאחרונה בריאיון לסוכנות הידיעות "פארס", כי ועדה בת שלושה חברים הפועלת במסגרת המועצה מחזיקה בידיה רשימה סודית של מספר מועמדים אפשריים לרשת את ח'אמנהאי. הגם שהאחריות למינוי יורשו נתונה בידי המועצה, ניתן להניח כי מוקדי כוח מרכזיים נוספים, דוגמת משמרות המהפכה, יבקשו למלא תפקיד במאבק הירושה כדי לשמר את האינטרסים שלהם בעידן שלאחר ח'אמנהאי. זאת ועוד, לא ניתן להוציא מכלל אפשרות, כי מותו של ח'אמנהאי יערער את היציבות השלטונית באיראן ואולי אף יציב אתגר של ממש על תפיסת "שלטון חכם ההלכה" הנהוגה באיראן מאז המהפכה האסלאמית. בכל מקרה, קרבתו של ראסי למנהיג העליון, ניסיונו ברשות השופטת ובניהול עניינים כלכליים בקרן האימאם רזא במשהד ועמדותיו השמרניות – לצד מאמציו הבולטים לשפר את מעמדו הציבורי ולהגביר את חשיפתו התקשורתית – הופכים אותו בשלב זה למועמד מוביל במאבק הירושה.